

2.

Kongelige Beskjærmelsesbreve for Præster.

Efterfølgende Breve give ret mærkelige Oplysninger om Sæder og Tilstande i det 16de Aarhundrede og fortjene vistnok derfor at trykkes, skjønt vi i Regelen savne videre Oplysninger om Sagerne Gang end den, selve Beskjærmelsesbrevene indeholde.

a.

Wij Christiann mett Gudts naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konningh, herthugh i Slesuigh, Holstenn, Stormarnn och Dittmerschenn, greffue vdj Oldenborgh och Delmennhorsth, giøre alle witterliggt, att thenne breffuisere Her Crestiernn Windt, sognepresth vdj Skjernne sogenn, haffuer nu werett heer huos oss och berett, hurledis att hans prestegaardh, som handt vdj boer oc hører till for^{ne} Skierne kircke, ligger rett paa en adellfar vey, saa handt ther vdtoffuer besueres mett gestningh, egtt och andenn dagligh besueringh aff alle oc huer, som pleye att drage ther fore samme hans gaardt fram eller tilbage, och alligeuall ther for vdenn besueris mett synn rette gesterij och

¹⁾ I en Afskrift i Thottske Saml. 2041. 4 staar her: i Særdeleshed skriftlig.

andenn tynnge liige wedt andre sogneprester heer vdj Riiberstigt. Thij haffue wij nu aff wor synderligh gunsth och naade tagett, annammett och vndfangett och mett thette wortt obne breff tage, annamme och vndtfange for^{ne} Her Crestiernn Windt, hannom, hans hionn, tienere och besønderligenn hans kircke och prestegaardt med aldt thendts rette tilliggelsse, rørenndis eller vrørenndis, ehuadt thett helsth er eller neffnis kandh, inttett vndertagett, vdindenn wor koninglige hegenn, wernn, fredt och beskermelsse, besønnderligenn att wille forsuare och fordagtinge till alle rette, forbyudenndis ther fore alle, ehuo the helsth ere eller were kunde, serdelis wore fogetther, embitzmendt och alle andre, for^{ne} Her Crestiernn Windt heer emodt paa personn, hionn, tienere eller paa for^{ne} synn kircke eller prestegaardt att hindre eller heer effter mett nogenn gestningh, egtt eller andenn tyngge att besuere eller paalegge, ydermere endt hans rette gesterij och andenn rettighed, som handt liige wiidt andre sogne prester plichtige er att giøre och giffue, vnder wor konninglige heffnn och wrede. Giffuett i wor kiøbstedt Riibe fredagenn nesth effter hellige tre konningers dagh aar etc. Mdxlv. Wnder wortt signetth.

R^{tor} Peder Ebbesenn høuitzmandt.
paa Lundenes.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Skjern i Bølling Herred.

b.

Hr. Christen Eskesen fik Kongl. Maj^s Beskjærmelsesbrev, ut sequitur.

Vi Frederik den Anden etc. Gjøre alle vitterligt, at eftersom vi for nogen Tid siden, foraarsaget af den Uenighed, som sig begivet haver imellem dennem af Vennerholm¹⁾ og de af Stubbergaard, at de om deres Præst ikke heller have kunnet dennem forene, haver samtykt denne Brevviser, os elskelige hæderlige Mand Hr. Christen Eskesen,

¹⁾ Kaldes ellers almindelig: Vennergaard.

for en Sognepræst til Velling Sogn, som tilforn var Kapellan sammesteds mange Aar, paa det at Sognefolket over deres Uenighed ikke skulde miste deres tilbørlige Tjeneste: da efterdi forskrevne Hr. Christen Eskesen giver tilkjende, at han endnu udi adskillige Maader uskyldeligen forfølges af os elskelige Thomas Fassi, vor Mand og Tjener, som vil trænge hannem fra samme Kald, have vi for saadan Lejlighed taget, annammet og undfanget, og nu med dette vort aabne Brev tage, annamme og undfange forskrevne Hr. Christen Eskesen udinden vor kongelige Hegn, Værn, Fred, Beskyttelse og Beskjærmelse besønderligen at ville forsvare og fordragtinge hannem til alle Rette; og hvem som hannem haver noget at tiltale, for han samme Sogn besidder, eller andre Sager imod hannem haver, som heraf rejse kunde, skulle det ikke maa gjøre uden for os selv og vort elskelige Rigens Raad, til saa længe vi anderledes derom tilsigendes vorder. Thi forbyde vi vore Fogeder, Embedsmænd og alle andre forskrevne Hr. Christen Eskesen herimod, eftersom forskrevet staar, at handle eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under vor Hyldest og Naade. Actum Frederiksborg den 21 Dag Februarii Aar 1578.

Jydske Tegnelser. I, 260—1.

Det lader ikke til, at dette Kongebrev har haft den tilsigtede Virkning; man har nemlig et andet af 15 Novbr. 1593, hvori Regjeringsraadet i Christian IV's Mindreaarighed gjør vitterligt paa Kongens Vegne, at da Hr. Christiern Eskesen, fordum Kapellan til Velling Sogn, har beklaget sig en Tid lang fra sin Tjeneste at være fraholden og derved geraaden udi stor Armod, og han, da han nu havde nedsat sig i Ringkjøbing, begjærede at forskaanes for borgerlig og Bys Tyng, saa tilstodes dette ham, saa længe indtil han kunde blive med noget gejstligt Kald forsynet¹⁾.

¹⁾ Udkast i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Velling Nr. 3.

c.

Fru Mette¹⁾ Hans Barnekows fik Brev Niels Pedersen i Stollerupgaard anrørendes, ut sequitur.

Frederik etc. Vider, at vi komme udi Forfaring, hvorledes en eders Tjenere ved Navn Niels Pedersen i Stollerupgaard nogen Tid siden saavel som og mangen Gang tilforn skal have stillet sig fast utilbørligen og modvilligen udi hans Sognekirke, Hart Kirke, med Bulder, Banden, Sværgen og anden Ulyd at gjøre, og sønderligen paa Pindsedag næst forleden, at Præsten maatte sende Bud ned til hannem udi Kirken og lade hannem bede om Lyd for Guds Skyld at læse og sjuje for Alteret; han da er ganget af sin Stol ud paa Kirkegulvet, bandet og befalet Kirken, Præsten og alt dette Pak Djævelen af Helvede. Dernæst paa 3die Pindsedag gjort atter saa stor Ulyd med Banden og ondt at nævne, at Præsten neppelig kunde faa Lyd for hannem. Og siden paa den anden Søndag efter Pindsedag skal forskrevne Niels Pedersen [have] gjort saa stort Bulder med Banden og Sværgen, der Præsten begyndte Prædiken, saa at Præsten maatte forlade Prædiken, der han tre eller fire Gange tilforn havde bedet hannem være stille for Jesu Navns Skyld. Og haver Sognepræsten med Sognemændene dette altsammen haardeligen over hannem beklaget; og der for^{ne} Niels Pedersen saadan ukristelig og modvillig Handel paa det sidste haver øvet saa grovt, at Præsten maatte overgive sin Tjeneste og Sognefolket miste Prædiken og Gudstjeneste, haver os elsk. Fru Kirstine Ulfeldt, Morten Svendsens Efterleverske, som bor i samme Sogn, ladet annamme for^{ne} Niels Pedersen paa en Ret og hannem fordre hid til vort Slot Koldinghus. Og endog I som hans Husbonde er pligtig til at straffe saadan hans grove Last og Forseelse, som baade er sket imod Gud og Menigheden, formærke vi ligevel, at I nu lader tiltale for^{ne} Fru Kirstine Ulfeldt med Vold og Forfølgning, at hun samme eders Tjener haver ladet paagribe, uanset at

¹⁾ Oxe, Søster til den bekjendte Peder Oxe.

han er tagen udi Kirken, som vi formener os og Kronen at have den største Jurisdicts. Og efterdi vi som en kristelig Øvrighed er pligtig til at haandhæve Guds hellige og salige Ord og at lade straffe alle dennem, som dets Fremgang ville formene, og paa det vi ikke skulle foraarsages for^{ne} Fru Kirstine Ulfeldt herudinden at haandhæve, da bede vi eder og ville, at I for^{ne} Vold, Tiltale og Forfølgning for den Sag mod hende overgiver, og udi ingen Maade hende eller hendes Folk derfor tiltaler eller forfølger, efterdi hun hverken af Forsæt, ej heller af Had eller Avind haver noget i de Maade imod eders Tjener foretaget: saafremt I det ikke gjørendes vorder, vi ikke skulle foraarsages for^{ne} eders Tjener at lade straffe paa hans Liv, andre til et Exempel, anseendes, at han det vel haver fortjent, og for^{ne} Fru Kirstine Ulfeldts Ulempe ikke derudinden saa findes. Hvorom I eder med dette vort Bud nu strax vil forklare. Dermed etc. Actum Koldinghus den 6 Julii Aar etc. 1578.

Jydske Tegnelser I, 282—3.

d.

Peder Gyldenstjerne fik Brev Hr. Peder Lauritsen anrørendes.

Frederik etc. Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at denne Brevviser, os elskelige hæderlige Mand Hr. Peder Lauritsen, Sognepræst til Ostrup ¹⁾, underdanigst haver beklaget sig for os, hvorledes han skal trues og undsiges af Otte Gyldenstjerne, og nu er ufællig for hannem. Sammeledes skal hans Folk overfaldes og slaaes paa Marken, hvor han dennem kan overkomme, af ingen anden Aarsag, uden for han skal have taget vor Stevning over hannem udi en Sag, han haver vidnet med os elskelige Peder Munk, vor Mand, Raad og Admiral, som dog siden er forliget. Desligeste skal han af Erik Høg, Mester Mats Hvids Datterbarn, være overfalden og slagen blodig og blaa, eftersom han eder selv ydermere kan berette, og efterdi han for sligt

¹⁾ Se nedenfor S. 553. Anm.

Overvold haver os som hans rette Øvrighed besøgt, og vi ere pligtige hannem at forsvare til Rette, da bede vi eder og begjære, at I strax med det første stevner for^{ne} Herremænd saa vel som for^{ne} Præst for eder udi Rette, gransker og grandgiveligen forfarer derom al Lejligheden, og slden tager Haand af dennem, saa de aldeles i de Maade skulle være hannem og hans Folk ubevaret ved dennem eller andre, uden hvis de kunne gjøre med Lov og Ret. Bestillendes, at de gjøre eder samme Haandfæstning med det første, at han ikke midlertid videre skal overfaldes. Dermed sker vor Vilje. Actum Rye den 3 Dag Augusti Aar 1578.

Jydske Tegnelse. I, 295—6.
